

Кошель Анна Павлівна – кандидат педагогічних наук, старший викладач
кафедри дошкільної та початкової освіти
НУЧК імені Т.Г. Шевченка,
(Чернігів, Україна)

Лашко Анастасія Володимирівна, Ярошенко Євгенія Олександрівна –
студенти I курсу магістратури НУЧК імені Т.Г. Шевченка,
(Чернігів, Україна)

ДО ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті розкрито сутність діяльнісного, інтегративного, інтерактивного та компетентнісного підходів до підготовки майбутніх вихователів дітей дошкільного віку. Акцентовано увагу на значенні діяльнісного та інтегративного підходів у навчанні майбутніх фахівців. Обґрунтовано впровадження інтерактивного навчання як умови реалізації інтерактивного підходу в закладах вищої освіти.

Ключові слова: підхід, діяльнісний підхід, інтегративний підхід, компетентнісний підхід, професійна компетентність, інтеграція.

Annotation. The article reveals the essence of activity, integrative, interactive and competence approaches to the training of the future teachers of children of pre-school age. The emphasis is focused on the meaning of active and integrative approaches in the training of the future specialists. A description of the principle and levels of integration is given. The use of interactive learning as the condition for the implementation of the interactive approach in higher education institutions has been grounded.

Key words: approach, activity approach, integrative approach, competence approach, professional competence, integration.

Постановка проблеми. Інтеграційні процеси, входження Української держави в європейський та світовий освітній простір зумовлюють потребу вдосконалення підготовки фахівців дошкільної освіти, здатних ефективно

здійснювати професійну діяльність. Тож перед системою вищої освіти України постає завдання модернізації підготовки майбутніх вихователів: оновлення цілей, змісту, технологій навчання, вдосконалення організації освітньої діяльності тощо. Реалізація цього важливого завдання в сучасних умовах актуалізує потребу вдосконалення системи професійної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти (ЗДО), готових забезпечити належний рівень розвитку дітей дошкільного віку.

З кожним роком підвищуються вимоги до фахівців дошкільної освіти. Від якості професійних знань, умінь, навичок, рівня соціальної зрілості, що їх отримає майбутній вихователь в умовах освітнього процесу в закладах вищої освіти (ЗВО), залежатиме подальший розвиток української держави.

У зв'язку із цим проблема професійної підготовки майбутніх вихователів дітей дошкільного віку в ЗВО є однією з актуальних проблем сучасності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми підготовки майбутніх фахівців до професійної педагогічної діяльності, їхнього професійного становлення, формування педагогічної майстерності тощо розкрито в дослідженнях Л. Артемової, Н. Гавриш, О. Дубасенюк, І. Зязюна, К. Крутій, Н. Ничкало, І. Шоробури та інших. Так, застосування інтерактивних методів у навчанні студентів розкриті у працях Л. Артемової, Г. Беленької, Л. Онофрійчук; умови формування педагогічної майстерності майбутніх педагогів і майбутніх вихователів зокрема досліджували І. Зязюн, Ю. Косенко, Т. Швець та інші; форми, методи, засоби, умови підготовки майбутніх педагогів стали предметом досліджень Н. Богданець-Білоskalенко, В. Ворожбіт-Горбатюк, Л. Зданевич, Н. Казакової, Т. Пушкар та інших. Приділено увагу дослідженням сучасних підходів у підготовці майбутніх педагогів, а саме: реалізацію акмеологічного підходу в педагогічному управлінні, мотивацією майбутніх педагогів відображено в дослідженні О. Галуса, системного підходу в упровадженні інтерактивних технологій – у дослідженні Л. Пісоцької, розвиток особистості майбутнього педагога на засадах синергетичного підходу

вивчала Л. Ткаченко, аксіологічний підхід до виховання особистості майбутнього вчителя розкрито С. Вітвицькою.

Тому вважаємо за необхідне виокремити сучасні підходи до підготовки майбутніх вихователів дітей дошкільного віку, що знайшло відображення в науково-педагогічних дослідженнях різних аспектів означеної проблеми.

Виклад основного матеріалу. В академічному тлумачному словнику української мови наявне таке трактування поняття «підхід»: «Підхід – це сукупність способів, прийомів розгляду чого-небудь, впливу на кого-, що-небудь, ставлення до кого-, чого-небудь» [7, с. 522]. Підхід, на думку О. Вознюк, О. Дубасенюк [2], може розумітися як розгляд педагогічних явищ під певним кутом зору, як стратегія дослідження процесу, – базова ціннісна орієнтація, яка визначає позицію педагога.

Аналіз публікацій, у яких розкрито проблеми підготовки майбутніх вихователів до професійної діяльності в різноманітні аспекти, дозволяє виокремити найбільш поширені підходи теорії і практики професійної освіти на сучасному етапі.

Науковцями насамперед виокремлено компетентнісний підхід у навчанні майбутніх фахівців. Так, Р. Аронова [1] розуміє «компетентнісний підхід» як спрямованість навчального процесу у вищій школі на формування й розвиток базових, ключових і предметних компетентностей особистості. Результатом такого спрямування є формування загальної компетентності, що інтегрує особистісні якості та новоутворення.

Поняття «компетентнісний підхід» є похідним від іншого – «компетентність».

Поняття «компетентність» характеризується такими якостями як знаючий, обізнаний, авторитетний у певній галузі. Професійна компетентність у психолого–педагогічній літературі розглядається як професійна підготовленість і здатність спеціаліста до виконання завдань і обов'язків професійної діяльності. До її структури входять знання, уміння та навички професійної діяльності.

Основними складовими професійної педагогічної компетентності є: 1) система психологічних, загальнодидактичних та спеціальних фахових знань; 2) система фахових умінь; 3) професійні здібності та професійно значущі риси особистості. Умовами успішного формування професійної компетентності є: формування світогляду та спрямованості особистості, на основі яких відбувається засвоєння знань і умінь; розвиток професійних здібностей та професійно значущих рис особистості в контексті набуття педагогічного досвіду [1]. Професійна компетентність вихователя – це необхідна умова підвищення якості педагогічного процесу. На основі аналізу різних визначень даного поняття за умов особливостей діяльності вихователя можна синтезувати наступний варіант: професійна компетентність вихователя ЗДО – це здібність до ефективного виконання професійній діяльності, визначуваній вимогами посади, що базується на фундаментальній науковій освіті і емоційно-ціннісному відношенні до педагогічної діяльності. Вона передбачає володіння професійно значимими установками і особовими якостями, теоретичними знаннями, професійними вміннями і навиками.

Професійна компетентність майбутнього вихователя дошкільного закладу – це сукупність діяльнісно-рольових і особистісних характеристик педагога, що дозволяють йому на високому рівні формувати у дошкільника основи життєвої позиції як системи ціннісних відносин до природи, рукотворного світу (культури), до людей і самого себе. Важливе місце відводиться формуванню у дошкільника самотворення, розуміння дитячого «Я», виховання у дитини позитивного ціннісного ставлення до себе.

Інтегративний підхід в освітньому процесі забезпечує реалізацію принципу інтегральності знань (зокрема у площині їх міждисциплінарності), педагогічних систем, цілей освіти тощо. Цей підхід, наголошують О. Вознюк, О. Дубесенюк [2], реалізує принцип взаємодоповнюваності природничо-наукової методичної традиції й гуманітарних способів пізнання, що дозволяє реалізувати інтеграцію – спосіб і процес формування багатовимірної поліфонічної картини світу, заснованої на сполученні різних способів і форм

осягнення дійсності; це також процес і результат становлення цілісності (холізму) – єдиної якості на основі багатьох інших якостей; принцип здійснення освітнього процесу, заснований на взаємному доповненні, комплементарності різних форм пізнання й засвоєння дійсності.

Інтегрований підхід, на думку К. Крутій [4], є визначальним в освіті й відображає здійснення ідей взаємозв'язку і взаємодії в будь-якому з компонентів освітнього процесу відповідно до тих чи інших цілей і завдань освіти, що веде до підвищення рівня його цілісності. Таким чином, інтегрований підхід в освіті – підхід, що веде до побудови освітнього процесу за принципом інтеграції.

Інтеграція (від лат. *integrum* – ціле, лат. *integratio* – відновлення) – поєднання, взаємопроникнення; процес об'єднання будь-яких елементів (частин) в одне ціле, взаємозближення й утворення взаємозв'язків. О. Вознюк, О. Дубесенюк [2] стверджують, що інтеграція є необхідною умовою модернізації змісту освіти, сприяє формуванню цілісної системи знань, умінь і навичок вихованців, розвитку їхнього мислення, творчих можливостей. Відтак, інтегративний підхід в освіті та загалом у розвитку людини зумовлює надрезультат на основі інтеграції окремих розвивальних аспектів – нові системні властивості цілого – цілісну особистість.

М. Прокоф'єва [5] характеризує інтеграцію в кількох аспектах: як: явище, що має двоєдину природу та є насамперед процесом і результатом водночас; стан цілісності, що має такі якісні характеристики: взаємозв'язку, взаємодії і взаємопроникнення, взаємозалежності; процес злиття в єдине ціле раніше диференційованих елементів, що приводить до нових якісних і потенційних можливостей цієї цілісності, а також змін властивостей самих елементів; якості функціональної умови існування й рівноваги системи, а також механізму її розвитку.

Принцип інтеграції К. Крутій [4] розуміє як стан пов'язаності, взаємопроникнення і взаємодії окремих освітніх галузей, що забезпечують цілісність освітнього процесу.

Реалізація інтерактивного підходу в підготовці майбутніх вихователів відбувається на основі організації інтерактивного навчання. Інтерактивне навчання трактується як спеціальна форма організації пізнавальної діяльності, мета якої – створити комфортні умови навчання, за яких кожен студент відчуває успішність та інтелектуальну спроможність [4].

Ознаками інтерактивного навчання є такі: наявність спільної мети діяльності; спланований очікуваний результат навчання; використання суб'єктного досвіду кожного студента; навчання на основі діалогу; співпраця в навчанні; досягнення успіху всіма учасниками освітнього процесу в умовах успішності кожного студента; активність усіх студентів в освітньому процесі; надання студентам відчуття інтелектуальної спроможності; наявність проблемного завдання, обмін знаннями, ідеями, способами діяльності тощо, формування та відстоювання (або зміна внаслідок дії аргументів) власної позиції в атмосфері взаємної підтримки й доброзичливості; поєднання індивідуальної, парної, групової, колективної роботи.

В інтерактивному навчанні ефективно застосовуються інтерактивні прийоми (невеличкі процедури організації інтерактивної взаємодії), методи (способи діяльності педагога та студентів з організації ефективного інтерактивного процесу навчання) та складні технології (поєднують у собі кілька методів і різні форми навчання). О. Пометун, Л. Пироженко [6] визначають кілька видів інтерактивних технологій: інтерактивні технології кооперативного навчання, інтерактивні технології колективно-групового навчання, інтерактивні технології ситуативного моделювання та інтерактивні технології відпрацювання дискусійних питань.

Аналіз сучасних наукових досліджень побудови процесу освіти майбутніх вихователів дітей дошкільного віку показав, що нині наявні розроблення щодо реалізації діяльнісного підходу, що передбачає орієнтацію на розвиток творчого потенціалу особистості та дає змогу враховувати індивідуальні особливості кожного студента завдяки включення в діяльність для самореалізації й особистісного зростання. Діяльнісний підхід у навчанні,

зазначає З. Курлянд [8], передбачає відбір змісту навчальних предметів з урахуванням специфіки майбутньої професійної (виробничої) діяльності. Цей підхід характеризується виявленням особливостей процесів засвоєння студентами культурно-історичного досвіду, накопиченого людством, і його передавання, виробленого соціальною практикою, тобто засвоєння знань, умінь, навичок, видів і способів діяльності. Відбір освітнього матеріалу має відповідати критерію повноти й системності видів діяльності, необхідних для кваліфікаційної компетентності. Тому в навчанні потрібно виокремлювати предметно-процесуальний зміст, такий, за засвоєнням якого можна було б спостерігати й керувати ним, і предметно-діяльнісний, що за джерелами знань поділяється на три рівні: наочно-матеріалізований, предметно-матеріальний, словесно-знаковий. Діяльнісний підхід дозволяє встановити рівень цілісності адаптивної освітньої системи, ступінь взаємозв'язку та взаємодії її цілізмістових елементів, співвідпорядкованість цільових орієнтирів у діяльності підсистем різного рівня.

Таким чином, організація пізнавальної діяльності майбутніх фахівців у контексті діяльнісного підходу повинна забезпечувати активність студентів, перетворення їх із об'єктів освітнього процесу на суб'єктів, а вирішення завдань формування системи теоретичних знань та їх трансформації у практичну площину в підготовці майбутніх фахівців відбувається одночасно та комплексно.

Висновки. Отже, педагогічна діяльність буде ефективною і продуктивною лише у тому випадку, якщо у педагога є бажання стати хорошим вихователем, прагнення допрофесійної самоосвіти і самовиховання, високий рівень самоконтролю, емоційна врівноваженість, комунікабельність, готовність до співробітництва, впевненість у собі, усвідомлення відповідальності за життя, здоров'я та розвиток дітей. Результатом підготовки майбутнього вихователя ЗДО на засадах діяльнісного, інтегративного, інтерактивного, компетентнісного підходів має бути фахівець, який не лише володіє системою теоретичних знань, а й сформованими навичками їх застосування; якому

притаманні професійні якості та особистісні моральні цінності; який володіє активною життєвою позицією та навичками ефективної взаємодії в педагогічній спільноті й сучасному суспільстві.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Аронова Р. С. Формування професійної компетентності майбутніх фахівців дошкільного виховання у педагогічних коледжах : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Аронова Ріма Семенівна. – К., 2016. – 263 с.
2. Вознюк О. В. Цільові орієнтири розвитку особистості у системі освіти: інтегративний підхід / О. В. Вознюк, О. А. Дубасенюк. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. – 684 с.
3. Зайченко І. В. Педагогіка : навч. посібник / І. В. Зайченко – К. : Освіта України, 2008. – 528 с.
4. Крутій К. Л. Інтеграція в дошкільній освіті як інноваційне явище, або що треба знати про інтеграцію? [Електронний ресурс] / Катерина Крутій // Сайт ukrdeti.com. – Режим доступу: http://ukrdeti.com/wp-content/uploads/2017/08/Стаття_проф.Крутій-К._Інтеграція.pdf.
5. Прокоф'єва М. Ю. Інтеграція педагогічної підготовки майбутніх вихователів дошкільних закладів і вчителів початкових класів : дис. канд. пед. наук : 13.00.04 / Прокоф'єва Марина Юріївна. – Одеса, 2008. – 268 с.
6. Самойленко, П. І. Інтеграційна функція навчання основам наук / П. І. Самойленко, А. В. Сергєєв // Фахівець. – 1995. – №№ 5–6. – С. 36–37.
7. Словник української мови : в 11 т. / ред. тому : А. В. Лагутіна, К. В. Ленець. – К. : Наук. думка, 1975. – Т. 6 : П-Поїти. – 832 с.
8. Теорія і методика професійної освіти : навч. посіб. / [З. Н. Курлянд, Р. І. Хмелюк, А. В. Семенова та ін.] ; за ред. З. Н. Курлянд. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К. : Знання, 2012. – 390 с.